

איש חי
רב פעלים
רודף צדקה וחסד
ר'
משה שניצר
ז"ל
ב"ר מנחם מנדל ז"ל
תנצב"ה

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

בית המדרש דחסידי סוכטשוב בני-ברוק
 כולל דחסידי סוכטשוב
 כולל "סנה משה"
 ע"ש הרה"ח ר' משה יצחק זיסר ז"ל
 בית מדרש
 למגידי שיעור "דף היומי"
 חתום סופר 3 ת.ד. 471 ב"ב טל. 03-5775333

האשה
החשובה ורודפת
צדקה וחסד
מרת
ורדה שניצר
ע"ה
ב"ר מאיר ז"ל
תנצב"ה

יו"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א ♦ לע"נ הר"ד מרדכי קלמן (מוטי) זיסר ב"ר משה יצחק ז"ל

גליון מס' 977

מסכת עבודה זרה כ"ז - ל"ג ♦ פרה י"ב, ה' - י"ב, ח'

בס"ד, כ"ו שבט תשע"ח

השבוע בגליון

- ♦ מאימתי החלו חז"ל לתקן ולגזור?
- ♦ יין מפוסטר - התהליך והשלכותיו ההלכתיות
- ♦ חותמות על מוצרי מזון
- ♦ מוצרים שערכם ירד, זקוקים לחותמת?
- ♦ סוגי החותמות והזיפיים לדורותיהם

- ♦ שיני הזהב בגטו קובנא
- ♦ חתימה על טופס לפני הניתוח
- ♦ גזירות ותקנות חז"ל ומה שביניהן

- ♦ מהו הנוסח של ברכת קידוש ה'?
- ♦ שאלתו המרטיטה של יהודי קדוש
- ♦ הנמלט מן הגרדום, קיים מצוות קידוש ה'?
- ♦ הנשרפים באש אינם מרגישים כאב!
- ♦ שיניים ותתבות וקוצבי לב

דבר העורך

כאן הנקודה

הגיע הזמן להניח את האצבע במרכז הנקודה. כאן, בדיק.

מני נחתה על האנושות הגזירה "ביצעת אפך תאכל לחם", איש לא הצליח להתגבר על כך. העול המוטל על כתפי כל אחד, בין אם הוא חס בכך, ובין אם לאו, משיח כתפיים רבות ברחבי תבל, מלבין שערות ומתיש גם אנשים חזקים. שנפשו יביא לחמו.

מעשה בזקן שעוד בימי חייו הפך לאגדה מהלכת, בגין אפיו הנדיר והייחודי. עשרות מעשיות אפופות הוד ועוז נכרכו בשמו, והוא מעולם לא הכחיש או אישר מאומה. בערוב ימיו גייס הזקן את מיטב כשרונו כדי להנחיל בינה את הדורות הבאים אחריו, ויצאו את משרתו לאמר, כי יזמנו למעונו את בניו, בניהם ובני בניהם.

כשיק קונדסי על פניו, הוא התרה בהם לבל ישאלוהו מאומה. כל אשר יאמר יעשו. משהסכימו, החווה באצבעו הגרומה אל היער הרחוק, ולתדהמתם הרבה ביקש מהם לצאת בצוותא היערה, לצוד קופיפים זעירים, שאינם מזיקים לאיש, וכאשר יצטברו ברשותם עשרה קופיפים, יודיעוהו. הוא ממתין להם, כאן, בחדר האורחים.

חדורי רוח הרפתקנות יצאו הבחורים אל עצי היער, לבטח ראש המשפחה מתכנן את המהתלה הגדולה מכולם, זו שתזכר שנים רבות ותעלה שחוק על פיותיהם של בני המשפחה עד סוף-כל-הדורות. מי אינו רוצה להיות שותף לכך. הכל שעטו במרץ בסבך הצמחייה העבה, רדפו אחרי קופיפים שזינקו בחדוה מענף לענף, ומשנלכד הקופיף הראשון רבתה השמחה. בני חייל היו אנשי החבורה, וכעבור

דף כז/ב אשריך בן דמא, שגופך טהור ויצתה נשמתיך בטהרה

מהו הנוסח של ברכת קידוש ה'?

במשך שנות הגלות הארוכה, שטרם הסתיימה ובה לא אחד בלבד עמד עלינו לכלותינו, נדרשו גדולי ישראל לשאלות בענייני פיקוח נפש ו"יהרג ואל יעבור". שאלות אלו נולדו בימי צרה וצוקה, רעה ויגון, כאשר אבותינו, יהודים מאמינים בני מאמינים, לא נטו מההלכה הצרופה כמלוא נימא. אחד הספרים שהורתו ולידתו באותם ימים טרופים, הוא ספר השו"ת "ממעמקים" - שאלות ותשובות ועניינים שעמדו על הפרק בימי הרג ואובדן של שנת תש"א - תש"ה בגיטו קובנה - מאת הגאון רבי אפרים אשרי זצ"ל [רבי אפרים היה תלמיד חכם מניצולי השואה, אשר אליו הופנו שאלות רבות ומגוונות בחיי היום היום של הגיטו, כגון, האם מותר לאכול בפני המת, או האם קטן מחויב למסור נפשו על קידוש ה', ועוד. שאלות ותשובות אלו, נערכו על ידו עם הגיעו לחוף מבטחים בניו יורק].

שאלתו המרטיטה של יהודי קדוש: בגיטו קובנה רווחה שאלה מעשית ביותר - הלא מסירות הנפש על קידוש ה' היא מצוה מדאורייתא, ויש, איפוא, לברך עליה, אך מהו נוסח הברכה? שאלה זו הופנתה אל הגר"א אשרי זצ"ל על ידי יהודי פולני שנמלט לליטא, אבל ידם של המרצחים השיגתהו. הוא ידע, כי למחרת היום יוצאו אלפים להורג, ולפיכך שאל את הגר"א אשרי זצ"ל אם הנוסח הוא "על קידוש ה'" או "לקדש את ה'". השואל הוסיף, כי ברצונו לקיים מצוה נוספת קודם המצוה הזו, האחרונה בחייו - ללמד אחרים את נוסח הברכה.

הגר"א אשרי זצ"ל ציטט בתשובתו את נוסח ברכת קידוש ה' המופיע בספר "יוסף אומץ" (סי' תפ"א): **ברוך אתה ה'... וציונו לאהוב שם הנכבד והנורא ההיה והוה והעתיד להיות, בכל לבבנו ובכל נפשנו ולקדש שמו ברבים, ברוך אתה ה' מקדש שמך ברבים**". לאחר מכאן יאמר "שמע ישראל", "וימסור צוארו על קדושת שמו".

לעומת זאת, השל"ה (שער האותיות סוף אות א' והובא ב"פתחי תשובה" י"ד סי' קנ"ו ס"ק ו'), מביא נוסח קצר מזה, והוא: **"ברוך... אשר קדשנו במצוותיו וציונו לקדש שמו ברבים"**. הגר"א אשרי זצ"ל הורה לשואל לברך כנוסח השל"ה, ואותו קדוש הי"ד למד את הברכה ולימד אותה ליהודים רבים אחרים (שם ח"ב סי' ב').

הנמלט מן הגרדום, קיים מצוות קידוש ה'? בהמשך דבריו חושף השל"ה את מהותה של מצוות קידוש ה': כידוע, אין מברכים על מצוות אשר קיומן תלוי בדעת אחרים ולא בדעת מקיים המצווה בלבד. וכגון, על מצוות צדקה אין מברכים, כי יתכן שהעני לא יסכים לקבל את הצדקה (שו"ת הרשב"א ח"א סי' יח). לכאורה, גם על מצוות קידוש ה' אין לברך, שמא יתחרט הרוצח ולבסוף לא ירצחנו, ונמצא שברכתו לבטלה.

צעילוי נשמת

הבחור **אור סירוטקין** ז"ל
בן יבדלחט"א ר' יואל ומוריאל הי"ו
נלב"ע כ"ח שבט תשע"א
תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

צעילוי נשמת

הר"ד **ישעיהו בורשטיין** ז"ל
ב"ר דוד משה ופלה פייגא ז"ל
נלב"ע כ"ט שבט תשע"ו
והבחור **מתן דוד** ז"ל
בן אורית ובנימין צבי שיבלחט"א
נלב"ע כ"א שבט תשע"ד
תנצב"ה

צעילוי נשמת

מרת **מרים פרידמן** ע"ה
בת ר' שמואל ז"ל
נלב"ע י"ב שבט תשנ"ב
תנצב"ה

הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

גב' **דבורה זליכוב** ע"ה ב"ר מרדכי ראובן הלוי פסל ז"ל
נלב"ע ר"ח אדר ב' תשס"ה **תנצב"ה**

הונצחה ע"י ידידינו הר"ד **שמה רשף** ומשפחתו שיחיו, משפחות **זליכוב** שיחיו

נר ה'
נשמת
אדם

אולם, השל"ה הקדוש מבאר, כי מצוות קידוש ה' אינה תלויה בהריגה בפועל, כי אם ההתמסרות להריגה על קדושת שמו יתברך, היא היא המצווה. מעתה, הוא כבר זכה לקיים את מצוות קידוש ה', גם אם יתחרט הרוצח, או אם יעלה ביד היהודי להמלט מגיאת ההריגה.

הנשרפים באש אינם מרגישים כאב! נסיים בעדות מדהימה שכתב המהר"ם מרוטנבורג (שו"ת, דפוס פראג, סי' תקי"ז): "מאחר שגמר אדם בדעתו למסור את נפשו על קידוש השם, מכאן ואילך כל מיתה שעושים לו אינו מרגיש כלל... ותדע שכך הוא, שאין לך אדם בעולם שאם היה נוגע באש באבר קטן, שלא היה צועק, אפילו אם יעלה בדעתו לעכב עצמו מלצעוק אינו יכול לעשות. ואנו רואים קדושים שאינם צועקים כלום."

דף כט/ב ותמת שם מרים

שיניים תותבות וקוצבי לב

בסוגייתנו מבואר, כי המת ותכריכיו אסורים בהנאה. הראשונים נחלקו אם הלכה זו נאמרה גם לגבי מת נכרי (עיי' תוס' בבא קמא י"א ד"ה "שהשור" ו"בית יוסף" יו"ד סי' שמ"ט בשם הרשב"א. ראה עוד בספר המפתח בבא קמא שם), ולהלכה נפסק כי דין זה גם נאמר לגבי מת נכרי ("שולחן ערוך" יו"ד סי' שמ"ט). מלבד איסור התורה על שימוש במת ובתכריכיו, ועל ההנאה מהם, גזרו חז"ל, כי גם חפצי נוי הקשורים לגופו, כגון, פאה נכרית, אסורים בהנאה, שמא המשתמשים בהם גם יבואו להשתמש במת ובתכריכיו (ש"ך ס"ק ו').

שיני הזהב בגטו קובנא: בדרך כלל, הלכה זו אינה באה לידי ביטוי בחיי היום יום - מי הוא זה אשר יבקש ליהנות מן המת או מחפצים המחוברים לגופו. אולם, בימי השואה הנוראה, כאשר מפעם לפעם כלואי גיטו קובנא יצאו ממחבואיהם, נגלו מחזות מחרידים לעיניהם: שלדי אדם, גולגולות ועצמות היו זרוקים בהריסות הבתים, אשר הוצתו על ידי הגרמנים ימ"ש. במקום גם נמצאו שינים תותבות עשויות זהב, והגאון רבי אפרים אשרי זצ"ל מפליטי הגיטו, התבקש לחוות את דעתו אם מותרת ההנאה מזהב זה [אודות רבי אפרים וספרו "מעמקים", ראה בהרחבה בגליון 202].

שני סוגי שיניים תותבות: רבי אפרים השיב להם (עפי"ה הסוגיה בערך ז'ב ו"שולחן ערוך" שם סעי' ב'), כי יש להבדיל בין סוגים של שיניים תותבות. יש מהן, הנעשות כציפוי על שן טבעית וקבועות בפה, ואלו אסורות בהנאה, שכן, הן נחשבות כחלק מגופו של המת. אולם, שן תותבת הממלאת את החלל שנוצר בשל נשירתה של שן אחרת, ואינה קבועה בפה, אינה נחשבת כחלק מגוף המת ומותרת בהנאה.

הפוסקים גם דנו אודות מיחזור קוצבי לב, אשר עלותם גבוהה. היו רופאים שהציעו להוציא את קוצבי הלב מגופם של נפטרים שהושתל בהם קוצב לב ולהשתילם בחולים אחרים. הגאון רבי יצחק וויס זצ"ל (שו"ת "מנחת יצחק" ח"ו סי' ק"א) פסל את הרעיון, מאחר שקוצבים אלו מחוברים לגוף, וממילא אסורים בהנאה ושימוש כדין הנפטר עצמו [זאת, מלבד איסור ניוול המת].

חתימה על טופס לפני הניתוח: לעומתו, הגאון רבי אליעזר יהודה ולדנברג זצ"ל (שו"ת "ציץ אליעזר" חלק י"ד סי' פ"ג) יעץ, להחתיים את המיועדים להשתלה על טופס הכולל הצהרה כי הם מקבלים את קוצב הלב בהשאלה, וכי הם מצוים, להפריד את הקוצב מגופם לאחר מותם. זאת, על פי פסקו של ה"שולחן ערוך" (יו"ד שם סעי' ב'), המתיר להשתמש באביזרים המחוברים למת, אם טרם מותו הוא ציוה שינתקו אותם ממנו לאחר פטירתו [ועיי"ש מש"כ לעניין ניוול המת, ובאופן שאין אפשרות להחתימו].

דף כט/ב לה/א לו/א

גזירות ותקנות חז"ל ומה שביניהן

דפים אלו עוסקים בתקנות חז"ל, בגדרן ובהיקפן. אמרנו "תקנות", אך לאמיתו של דבר, הרמב"ם (בהקדמתו לפירוש המשנה) מחלק את הדינים וההלכות מדרבנן ל"גזירות" ול"תקנות". ה"גזירות" הן אלו אשר נקבעו כסייג לתורה, כגון אלו שסוגייתנו עוסקת בהן: האיסור לאכול פת עכו"ם, לשתות יין ושמן של גויים, ועוד. ואילו ה"תקנות" הן הלכות, מצוות ומנהגים שנתקנו על ידי חז"ל ולא באו כתוספת למצווה מסויימת, או לאיסור מסויים, אלא נועדו לנהל את חיי האדם על פי הדת היהודית באופן כללי. כגון, "משה תיקן להם לישראל שיהו שואלין דורשין בענייניו של יום, הלכות פסח בפסח, הלכות עצרת בעצרת, הלכות חג בחג" (מגילה ד/א). תקנות חז"ל בכתובה וכדומה, ומנהג ערבות בהושענא רבא.

התורה הקדושה, היא שהעניקה לחכמים את כוחם לגזור ולתקן. בצוותה (ויקרא יח/ל) "ושמרתם את משמרתך" - "עשו משמרת למשמרתך" (יבמות כא/א), קבעה התורה שחכמים יקבעו גדרים וסייגים לשמירת דיני התורה כראוי. כמו כן, דרשו חז"ל (שבת כג/א) כי הפסוק (דברים לב/ז) בא לומר, שחכמים גם רשאים לתקן מצוות ואיסורים שאינם באים כסייג למצוות התורה, כגון, חנוכה וכדומה. ההבדל בין "גזירות" ל"תקנות" בא לידי ביטוי בדברי בעל ה"תוספות יום טוב" (סוטה פ"ד משנה ג) שכתב, כי ה"גזירות" חמורות מן ה"תקנות", משום שתפקידן לשמר את מצוות התורה. דוגמה לכך ניתן למצוא בהלכות סוטה, בהם נאמר כי אף שמי סוטה אינם בודקים אשה שבעלה חטא, כמאמר הפסוק (במדבר ה/לא) "ונקה האיש מעון", ואף אם הוא עבר על גזירה מדרבנן, הרי הוא נחשב חוטא. אולם, אם הבעל עבר על תקנה מדרבנן, הוא לא נחשב כחוטא לעניין זה, אף שכמובן, כל העובר על דברי חכמים, בין על גזירותיהם ובין על תקנותיהם, עובר על (דברים יז/יא) "לא תסור מן הדבר אשר יגידו לך ימין ושמאל" (רמב"ם בהקדמה ל"יד החזקה").

מספר שעות, הם שבו והתייצבו בפני הסב, חבולים, יגיעים, עייפים, אך מאושרים, והציגו לפניו כלוב רחב ידיים, רוחש חיים.

- **סגרו** את החלונות ושחררו מהכלוב, ציווה. **הם** הביטו זה בזה, ועשו כדבריו. זה הולך להתחיל. - **הביאו** בננות.

תוך מספר דקות הונח אשכול בננות צהבהבות על השולחן.

- **הניחו** את הבננות על המתקן שבנית, שם, בפאתי החדר.

הכל הביטו במתקן המוזר שבנה הזקן. מעין משקולת רחבה שמימיהם לא ראו כמותה, בראשה מיכל מים ענק.

- **סבא**, מה זה?

- **בננות**. צאו מהחדר. הסתכלו מהחלונות. עד להודעה חדשה, איש מלבדי אינו רשאי להכנס אל החדר!

השתגע הזקן, לחש נכד חצוף.

מהתלה כבר לא תהיה כאן, הם הרגישו. הזקן רציני מידי. הוא מקפיד על כל שלב, עומד על כל פרט, והוא הקדיש את טרקלינו לעשרה קופים, לזמן בלתי מוגבל! איש לא ידע מה צופן בחובו הרגע הבא.

בעיניים בווערות עמדו זאטוטי המשפחה והבוגרים כאחד להביט בקופים מן החלונות.

אך יצא אחרון הנכדים את החדר, זינקו מספר קופים בחזונו לעבר הבננות, והופ... זרם מים אדיר ניתז על ראשם ממרומי המשקולת. נגיעה בבננות המונחות על המשקולת, הפעילה את מנוף המים, שהרטיב אותם מראשיהם ועד זנביהם.

נעבור מספר מקלחות מים שכאלו, לא ההין קוף הן הקופים להניח את ידו על הבננות.

הסב בלבדו היה נכנס אל החדר כל יום. מביא מזון לקופים, מחליף את אשכול הבננות באשכול גדול עוד יותר, בבננות בשלות ומגרות חיר, ויוצא את החדר כשחיוך על פניו.

הקופים היו יושבים מן הצד, מביטים בבננות בעיניים כלות, אך לא נוגעים.

נעבור מספר שבועות, הופיע הזקן בחצר הבית כשקופיף אחד תלוי על זרועו, והורה לנכד זריז כשד, קח את הקוף אל היער, שחרר אותו, וצוד במקומו קוף אחר.

- **אבל**, סבא...
- **בלי** שאלות!

עיניו הרושפות של הזקן סימרו את הנכד למקומו, וכעבור דקה הוא נותר ממקומו כקפיץ דרוך ואץ אל היער.

הקוף החדש שהוכנס לחדר, היה מלא מרץ. זה עתה סיים סדרת קיפצוים מרהיבים בין צמרות העצים, וכעת הוא זוכה לעמוד מול אשכול בננות אדיר שכמותו לא ראה מימיו, ולא עוד, אלא שתשעת הקופים האחרים אינם מגלים בהן עניין. כולן שלו, כל הבננות איזה אושר. תמיד הוא האמין שיום יבוא ויהיה עשיר.

בטח הם עיוורים, חבירי הקופים, הרהר לעצמו וקיפץ בקלילות לעבר ערימת הבננות. חזיז ורעם. כמעט הגיע אל יעדו הנכסף, ושמונה עשר ידיים שעירות משכו את כל גופו, מרטו את אזניו וכמעט שתלשו את זנבו. לא הועילו לו כל מחאותיו ונסינותיו, הם היו בני בית וותיקים במקום וכל פינה ומדף גבוה לא נסתרו מעיניהם. באכזבה עמוקה הוא השלים עם המציאות המרה. לא אוכלים מהבננות.

כל שבוע היה הזקן משחרר קוף "ותיק" ומכניס במקומו אורח חדש, ובכל שבוע היתה המהומה חוזרת על עצמה. בהתחלה זה עוד היה מעניין, בדרך כלל זה התרחש ביום ראשון. הקופים היו דרוכים ומתוחים כאשר הזקן היה מכניס אליהם את האורח. הלה, תמים ונרגש, לא היה מספיק לשלוח יד או לשון לעבר הפירות העסיסיים, וכבר היו הללו מייסרים אותו על המחשבות הזדוניות שעלו במוחו.

נעבור עשרה שבועות לא נותר קוף מן הקבוצה המייסדת, והמנהג... נמשך. הם לא העלו על דעתם שמעל הבננות יש מיכל מים שעלול להרטיב אותם עד שיקפאו מקור. איש לא סיפר להם, גם

מאימתי החלו חז"ל לתקן ולגזור? כאמור, תקנות רבות כבר מיוחסות למשה רבינו ע"ה! מה: לשאול ולדרוש בהלכות חג בחג, נוסח הברכה הראשונה של ברכת המזון, שבעת ימי המשתה ושבעת ימי אבלות (ירושלמי ריש כתובות) ועוד. למען האמת, התקנות אף קדמו למתן תורה. כידוע (ברכות כו/ב), האבות תקנו את תפילות שחרית, מנחה וערבית, ובסוגייתנו (לו/ב) אנו למדים, כי בית דינו של שם גזרו שלא לישא "קדשה", ומשום כך רצו לשרוף את תמר. אולם, למרות זאת, אין חיוב לציית לתקנות אלו שקדמו למתן תורה, לולא שחז"ל חזרו ותקנון (מהר"צ חיות ברכות כו/ב).

המעניין בכך הוא **שיתכן דין דרבנן המוזכר בתורה**, שהרי, כאמור, התקנות קדמו למתן תורה. משום כך אף שמצאנו בתורה שהתייחסו לתקנת בית דינו של שם, או לתקנותיו של משה (ראה מגילה לב/א) - מכל מקום אין להן תוקף של "דברי תורה" אלא של "דברי סופרים" (עיין רמב"ן בהשגותיו לס' המצוות, שורש שני, ד"ה וכן מה שכתב הרב בעיקר הראשון וע"ע בב"ח סי' תרפ"ה ובברכ"י א"ח סי' קל"ז).

מן המשא ומתן בתלמוד על תקנות חז"ל וגזירותיהם אנו למדים, כי הם הקדישו זמן רב וחשיבה מעמיקה, עד שקבעו תקנה או גזירה מסויימת. מעניין לציין, את דברי הנשר הגדול, הלא הוא הרמב"ם (ספר המצוות שורש א') כי גזירות חכמים ותקנותיהם עולות "לאלפים רבים"!

דף לא/א יין מבושל אין בו משום ניסוך

יין מפוסטר - התהליך והשלכותיו ההלכתיות

כידוע, יין נסך, היינו, יין שניסכוהו עובדי אלילים לעבודה זרה, אסור בהנאה מן התורה. גם "סתם יינם" של גויים, וכן יין של יהודי שנגע בו גוי, מכונה בשם "יין נסך", אף שלא ניסכוהו לעבודה זרה [לגבי איסור ההנאה ממנו, נפרט א"ה בשבועות הבאים]. אולם, בסוגייתנו מבואר, כי יין מבושל אינו נאסר במגע ידו של הנכרי, ובטעם הדבר נחלקו הראשונים. יש הסוברים, כי בישול היין פוגם אותו, ומאחר שאין הוא יין משובח, שוב אין מנסכים אותו לעבודה זרה, ועל יין מעין זה לא גזרו חז"ל (מאירי כט/ב וכן משמעות הרמב"ם הל' מאכלות אסורות פרק י"א ה"ט). לדעת ראשונים אחרים, חז"ל לא גזרו את תקנתם על יינות שאינם שכיחים, ובכלל זה יין מבושל שאינו שכיח מאחר שכאמור, טעמו נפגם (רא"ש פ"ב סי' י"ב, ברמב"ן לו/ב).

בימינו נוהגים היקבים לפסטר את היין כדי למנוע את תסיסתו ולאפשר את שמירתו לאורך ימים. הפסטור נעשה על ידי חימומו בתוך מערכת צינורות אטומה, עד הגיעו לחום של כשבעים מעלות צלסיוס. נוכח התפתחות זו בתהליך ייצור היין, נדרשו הפוסקים לחוות את דעתם, אם יין מחומם זה, נחשב כיון מבושל, אשר אינו נאסר במגע של נכרי.

ובכן, לכאורה הדעת נותנת (עיין שו"ת "מנחת שלמה" ח"א סי' כ"ה), כי אין להחשיב יין מפוסטר כיון מבושל. שכן, בישול היין גורם לאיזוי של חלק מן הכהל ועקב כך לפגמת טעמו של היין, מה שאין כן ביין מפוסטר, אשר מלבד מומחים של ממש לענייני יין, אדם מן השורה אינו מרגיש בכך שהיין פוסטר. ומאחר שטעמו של יין מפוסטר נותר כמות שהיה טרם חימומו, אין להתייחס אליו כאל יין מבושל, ובפרט שהרי בימינו יין מפוסטר שכיח הוא וממילא, יש לאוסרו במגע של נכרי. אולם, יש מפוסקי זמנינו המצדדים להקל, מאחר שחז"ל לא גזרו על יין מבושל, אין לנו להוסיף על הגזירה אף על פי שהשתנו הנסיבות (עיין שו"ת "מנחת יצחק" ח"ז סי' ס"א, שו"ת "אגרות משה" י"ד ח"ב סי' נ"ב, ושו"ת "ביע אומר" ח"ח י"ד סי' ט"ו). אלא, שהגרש"ז אויערבאך זצ"ל (שם) כתב, כי לדעתו, לאחר התבוננות בדברי הראשונים, אין להקל בזה. שהנה, נחלקו הראשונים מהו יין מבושל. יש המחמירים כי יין מבושל הוא זה שבושל לחלוטין ("אור זרוע" ע"ז פ"ב אות קנ"ה), או אף כאשר הוא התעבה מחמת שנוזלים התאדו ממנו. אולם, יש הסוברים, כי די בכך שהיין רחם פעם אחת והתמעט מעט, כדי שייחשב כיון מבושל (עיין רמב"ן בסוגייתנו, ורשב"א "תורת הבית" דף נ"ב בית חמישי שער ג'). להלכה, פסק ה"שולחן ערוך" (י"ד סי' קכ"ג סעי' ג') כדעה המקילה, כי די ברתחה הממעטת את כמות היין כדי להחשיבו כיון מבושל. מעתה, קבע הגרש"ז, מאחר שתהליך הפיסטור נעשה בתוך צינורות אטומים ולדעת מומחים רבים אין היין מאבד מכמותו ומאיכותו בשל כך, אזי היין המפוסטר אינו נחשב כיון מבושל ולפיכך, מגע של גוי בו אוסר אותו. כדעתו גם פסקו הגרי"ש אלישיב זצ"ל (קובץ תשובות סי' ע"ה ע"ו), והגאון רבי בן ציון אבא שאול זצ"ל (שו"ת "אור לציון" ח"ב פ"כ אות י"ט במקורות ובביאורים שם).

דף לא/א הכל משתמר בחותם אחד

חותמות על מוצרי מזון

בסוגייתנו מבואר, כי חכמים תקנו שיש לחתום מוצרי מזון המצויים בהישג ידו של גוי והוא עלול להחליפם במאכל אסור. תפקידו של החותם הוא, איפוא, להעניק הגנה סבירה לבעל המאכל, לבל יוחלף מאכלו באחר ללא ידיעתו. לפיכך, אם שכחו לחתום דבר מאכל, ולנכרי ששהה בקרבת מקום אליו היתה אפשרות להחליפו, אזי, אם קיים חשד סביר שהגוי החליף את המאכל משום שבכך נגרמה לו טובת הנאה, ובעל המאכל אינו מסוגל לזהות את מאכלו, המאכל אסור באכילה.

לא קוף. אך ההרגל והמסורת עשו את שלהם, עד שכל קוף 'חדש' שנכנס אל הטרקלין ידע, כי נגיעה בבנות תביא עליו... מכות. מים? מי זוכר מי יודע, גם כאשר מיכל המים הוסר ונלקח, הם המשיכו להכות את הקופיף המנסה לגעת בבנות... קופים. ויצו הזקן את צאצאיו לאמר. הקופיפים שכחו את השורשים, הם לא השכילו להעביר לממלאי מקומם מה העיקר ומה הטפל, מה הסיבה ומה התוצאה. בזאת הם נכשלו.

"בזיעת אפך תאכל לחם, עד שובך אל האדמה". אדם הראשון יועד לחיים גדולים רמים ונשגבים, ולתוכם השתרבבה גזירת הפרנסה, המשתרכת אחרי יצורי אנוש. מצב נתון. אבל המטרה, הייעוד והדרך, נותרו כשהיו לפני כן. דור אחר דור, אחר דור, אחר דור, עמלים להביא לחם לפי הטרף. האם נטעה לחשוב כי זו המטרה? האם נניח להרגל לקנות שביטה בליבנו?

בל ניתן לאבק הדרכים המיתמר מפסיעותו ההולמות במירוץ החיים, לכסות את העיקר ולהבליט את הטפל. נפזר את אדוות העמל המערפלת את המחשבות, נחדד את המחשבה וזכור נזכור: "בזעת אפך תאכל לחם" הוא אמצעי, המטרה: "ובתורתך נהגה".

במקומות רבים מאד, רבים מידי מכדי שנוכל למנותם, הוגים יהודים בתורה מידי יום בלימוד הדף היומי. תורתנו הקדושה יפה היא וברה, מחכימה אפילו פתי. זה הזמן, זו השעה, כאן המקום וכעת ההזדמנות להצטרף למפעלו האדיר של הגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל, "הדף היומי". לממש את המטרה.

המעניין לכות את הרבים בספור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד מהם מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה. כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק. ספק: 03-570-67-93 דוא"ל: mendelson@meorot.co.il

בברכת התורה, העורך

לעילוי נשמת

הר"ר **ישעיה נפתלי שוורץ** ז"ל

ב"ר טוביה אליעזר ז"ל

נלב' ע"כ"ו בשבט תשכ"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י בנו ידידינו הר"ר **טוביה אליעזר שוורץ** ומשפ' שיחיו - בני ברק

לעילוי נשמת

הר"ר **יוסף שטרן** ז"ל

ב"ר שמואל ז"ל נלב' ע"כ"ט בשבט תשמ"ג

תנצב"ה

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר **יוסף רוזינגר** ז"ל

ב"ר אברהם שמשון ז"ל נלב' ע"כ"ה בשבט תשס"ב

מרת **חנה (הלן) רוזינגר** ע"ה

ב"ר אהרן ז"ל נלב' ע"כ"ה בטבת תשס"ב

תנצב"ה

הונצחו ע"י נכדם הר"ר **דב ריגר** שיח'י

לעילוי נשמת

הר"ר **יצחק דורמבוס** ז"ל ב"ר מרדכי ז"ל

נלב' ע"כ"ו בשבט א' דר"ח אדר תשנ"ג **תנצב"ה**

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

נר ה' נשמת אדם

לגבי חתיכות דג, בשר, יין ותכלת החמירו חכמים וקבעו, כי אין די בחותם אחד (לקמן לט/א,ב). בטעם הדבר נחלקו הראשונים. לדעת רש"י (שם ד"ה "אסורין") כיון שדמיהן יקרים, קיים חשש גדול יותר שהנכרי יטרח לזייף את החותם הבודד ולהחליף מוצרים אלו באחרים. ואילו לדעת הרמב"ם (הל' מאכלות אסורות פרק י"ג הל' י'), חז"ל החמירו במוצרים אלו, מפני שהנכשל בהם עובר על איסור מן התורה.

מוצרים שערכם ירד, זקוקים לחותמת? למחלוקת זו השלכות הלכתיות כבדות משקל. וכגון, בתקופה של ירידה במחירי אחד מן המוצרים הללו, אזי, לדעת רש"י, שוב אין צורך בשני חותמות ודי בחותם אחד. אולם, לדעת הרמב"ם, מאחר שהדבר אסור מן התורה, עדיין יש צורך בשני חותמות. מצד שני, בתקופה בה עולים מחיריהם של מוצרים אחרים, אזי, לדעת רש"י, גם לגביהם יש צורך בחותם כפול (רמ"א "תורת חטאת" כלל ל"ב דין י' ו"ערוך השולחן" סי' ק"ח סעי' ב'). אך לדעת הרמב"ם, כל עוד אין איסור מן התורה, אין צורך בשני חותמות. להלכה ("שולחן ערוך" יו"ד סי' קי"ח סעי' א') נפסק כדעת הרמב"ם [עיי"ש עוד שהביא אפשרויות לסמוך על חותם אחד גם בדאורייתא. וכתב הרמ"א שבדיעבד ניתן לסמוך על ר"ת הסובר כי רק בישראל חשוד יש צורך בשני חותמות ולא בכר].

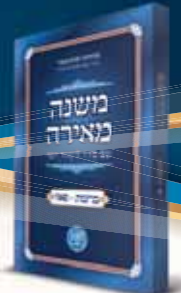
הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל (שו"ת "אגרות משה" יו"ד ח"א סי' נ"ו) מדגיש, כי הצורך בשני חותמות למאכלים מסויימים, מתייחס לחותמות אשר אמינותן אינה מוחלטת. אולם, חותמת שאינה ניתנת לזיוף, די בה כדי לחתום בשר ויין, ובמקרה זה אין צורך בשני חותמות.

סוגי החותמות והזיופים לדורותיהם: מכאן, נעבור לצורות החותמות אשר נהגו להשתמש בהם במהלך השנים. בגמרתנו מוזכרות שש צורות של חותמות: טיחה בטיט, פקק, קשר, סימן, מנעול ומפתח. לאחר חתימת התלמוד נוהגים היו להטביע על גוף המאכלים, כגון, גבינות וכדומה, את צורת האות "חת" - חותם, או את האות "כף" - כשר (שו"ת הרשב"א ח"א סי' ק"ט). באותה תקופה לא ידעו הגויים את אותיות לשון הקודש, וממילא לא התהוו חששות לזיוף חותמות אלו (עיי"ן רמ"א יו"ד סי' ק"ל סעי' ח). בדורות מאוחרים יותר, היו נכרים שהתודעו לאותיות לשון הקודש, ועקב כך פחתה מהימנותן של חותמות אלו שניתנו לזיוף בקלות רבה ושוב אין הן נחשבות כ"חותם" (שו"ת "לבושי מרדכי" תליתאה יו"ד סי' ז'). מיני אז, ובד בבד עם התפתחות התעשייה, החלו להשתמש בתוויות, בניירות או בחרסים שהודבקו למוצרי המזון או לאריזתם, ושעליהם נכתבה או הוטבעה המילה "כשר" או המילה "חותם" (פרישה סי' ק"ל ס"ק ט"ו). כאשר השתכללו אמצעי הזיופים וגם מהימנות חותמות אלו התערערה באופן ניכר, קיבל כל שוחט ובודק חותמת אשר בה הוטבעה חתימתו, והוא הטביע אותה במוצרים שיצאו מתחת ידו (שו"ת "גבול יהודה" סי' כ' ועוד).

הפוסקים מציינים, כי אף שגם חותמת השו"ב ניתנה לזיוף, שמכו היהודים על חששם של הנכרים לזייף את חותמתו של ה"שוחט ובודק" מחמת אימתם מן השלטונות אשר נקטו ביד קשה נגד הזייפנים. לעומת זאת, לא הקפידו השלטונות על נכרי שכתב "כשר" על מאכל אסור, שכן, מבחינתם לא היווה הדבר זיוף (עיי"ן מהרי"ט ח"א סי' י"ב, שו"ת מהרש"ם ח"ג סי' י' ושו"ת "זכרון יהודה" יו"ד סי' ה').

ללמוד משנה

מהיום זה קל!

תכנית לימוד יומית שתי משניות יומיות להשלמת סדר זרעים בשנה

צלצלו עכשיו וקבלו ספר חודשי ראשון **חינם** *3764

פירוש ברור | נדל קונספטי | עיצוב מפורא ואותיות | מתאים לכל | מני חודשי ועד להכנה | מאירות עיניים

חוויה רוחנית מרגשת

ספרון חודשי ללימוד יומי קצר בכל יום משנה אחת הלכה אחת וקטע מהגמרא

לחודש התנסות חינם!

חייג עכשיו: *3029

או שלח מייל לדוא"ל veten@meorot.co.il

